

Милета Аћимовић Ивков¹

Самостални истраживач, Београд

ПРИЧА КАО СВЕДОЧАНСТВО, ЗАВЕШТАЊЕ И ПАМТИВЕК

Сажетак: Осим што је сведочанство о једном искреном пријатељству, овај текст бави се централним мотивом у стваралаштву Драга Кекановића, завичајем који је упоришна човекова тачка, а који аутор губи у ратном полуму, тој константи човекове историје и судбине. Циљ рада јесте и да покаже како су у стваралаштву нареченога писца централни мотив, као и љубав и бол тим губитком појачани, и сећање, естетизовани, како се кроз причу универзализују. У раду је посебно истакнут Кекановићев роман *Вейрово срце* као најбоље његово дело, а које је својеврстан симбол и метафора за важност и узалудност напора да се повежу и сачувају нити егзистенције под притиском историје, као и приповетка „Кумић”, која местом и атмосфером подсећа на роман *Вейрово срце* и која, извесно, припада реду Кекановићевих бољих проза, а која уверљиво говори о *коначном решењу*, поразном исходу живота славонских Срба у судару векова. Коначно, као пример судбине која се реализује и мрви под точком историје, као и љубави која по нужности и дужности остаје платонска, те стога и идеална, јесте последњи роман Драга Кекановића *Приврженоси* којем такође посвећујемо пажњу, а у којем аутор посеже за андрићевским начином: изазове савремености проверава на лицу даље прошлости.

Кључне речи: завичај у књижевности, рат у књижевности, егзистенција и књижевност, савремена српска проза

Завичај је сада у мени, као муџина, усџаљена џуџа.

Милован Данојлић

*На крају крајева, кад љредира љо усџоменама,
сваки се човек сусреџине са самим собом.*

Хорхе Луис Борхес

1

Лето је, изгара илинштак, месец жетве. Ја сам у завичају, међу књигама и мачкама. Туга ме и сета овде увек присвоје, и све што гледам и о чему размишљам њима је осењено и прожето. Асоцијације се роје. Навиру сећања. Дуже се талог искуства и пред унутарњи поглед ступају

¹ ivkovivkov@gmail.com

ликови којих се душа дотакла. Поред мачванских земљоделаца, предака и хранитеља, има и духовних, словесних; оних чије су ме приче и књиге помериле, загрејале и *йознанију йрава* привеле. Њима се радосно враћам: прелиставам их, разгледам, тражим позната и означена места, или их само дотичем јер су ту, намах, пред очима, због тога што су последњих година читане. Оне ми још увек зраче и значе, и што сам старији све више увиђам да ми је живот, као најличнијој имовини, њима посвећен.

Неки од њихових твораца су ми временом постали знанци и пријатељи. Понеког више у животу нема или су далеко, па су ми њихове књиге једини контакт и разговор. Гдекојем сам остао дужан пажње, речи, записа. Такав је и Драго Кекановић – загребачко-славонски друг. Радо се присећам часова са њим проведених у разговору, шетњи. Једну такву по Аграму, с јесени 2016. године, нарочито памтим.

Шетали смо Горњим градом, Марковим тргом, Градецом, посматрали кровове са места на којем је Матошева седећа биста, потом кружили, пели се, застајали и гледали шиљате готичке торњеве катедрале на Каптолу, па поред барокне цркве Свете Катарине, поглед упућивали даље ка Шалати и ободима града. Потом се спустили доле, у парк Рибњак (тада је живео поред), па на Јелачићев трг, зденац Мандушевац, затим до Градске каване и пијаце Долац, све помињућ омиљене *каване* („Стари фијакер”, „Оперу”) и Здравка Зиму који их је у скорашњој књизи сећања духовито описао. Потом смо Илицом пружили корак: завиривали у излоге и сећали се некадашњих књижара, па онда уздуж низ шине до Качићеве бисте, путева за Тушканац и даље до Британског трга и Трешњевке, потом натраг до Влашке улице и њене антикварнице, да бисмо доспели на Мирогој, у Аркаде, међу гробове знатника и знанаца. Лепа је то била шетња и вожња (мада смо *ћушили* издвојеност, сувишност, непотребност и језу). Дружење за памћење. Начинио сам нешто снимака и фотографија. Неке од њих су, у скорије време, додате уз твој одличан интервју у *Националној ревији Србија* (ти си се, због тога канда љутнуо). И сад су ми оне драге успомене, међаши сећања.

Сећање је наша домовина, а завичај ослона и упоришна тачка. Ти си у ратном полому на размеђи векова остао без завичаја. То нас је још више обележило, зближило и на заједништво упутило. Остали смо сами и удаљени, али истински привржени један другом у разумевању и саосећању. Болно и трајно. Сад нас слике, књиге и успомене вежу. („Нема нас, мој кумићу, нас више нема у старом крају”, штоно елегично прошапта један твој јунак!) О томе: изгубљеном завичају, снази сећања, вредности и светости прошлости, о љубави

и болу, о могућности да се они кроз причу дочарају, оживе и универзализују, гледајући своју родну равницу и њене распућене и пометене људе, хоћу нешто да кажем.

2

Писали су други о томе и увидели да се твоја проза тематски згушњава око родне долине подно Папука и Крндије. Твоје најуспелије приповетке и романи у свом тематском и садржинском језгру актуелизују историјско-егзистенцијална питања идентитета и опстанка. Они су конкретизована прича о судару појединца са силама немерљивим и меланхолична повест о чиљењу и нестајању. Као што су и својеврсна хроника живота Срба у Славонији и Загребу (приповедна књига *Усвојење* по томе се издваја). А све је то повезано са твојом судбином. Отуда ме не чуди када кажу да си ти „најусамљенији познати српски писац” (Недић 2023: 262). И, свакако, понајбољи наш писац који живи ван Србије.

Одакле читалац да крене како би препознао и ухватио средишњу нит твог умноженог поведања о завичају? Од првих књига не. Оне су писане као одзив текућим књижевним и интелектуалним модама и добра су проба једног сигурног пера. Уверљива потврда дара и културе. Али, не много више од тога. Од приповедне књиге *Вечера на веранди* и првог романа *Поштомак сјена*, свакако.

Прича о породици Богдашић у том кратком роману са поетским елементима поприма симболичку снагу и постаје репрезентативна слика распадања породице и утрнућа виталне снаге националне заједнице у судару са нововременим (не)приликама и изазовима. Она има свој егзистенцијално-судбински наставак и исход у развијенијем роману *Ивањска ноћ* и смисаони извод и поенту у завршној књизи Славонске трилогије, роману *Рибља стаза*.

Зачет као прича о сукобу сина Невена и оца Андрије који у њему налази смрт, роман врхуни поентом у виду унутрашњег говора јунака поводом пригушеног исказа болесног рођака, што се чује као глас који се „претапа у успомену и хита забраву, несјећању, празнини страшнијој од смрти” (Кекановић 1978: 122), а окончава горким сазнањем и коментаром наратора о томе „како се већ и ми са одласцима и смрћу морамо мирити” (Кекановић 1985: 211). А мирити се морамо са одласком из основне земље – завичаја. Као што је то учињено и овај ојађени твој јунак.

Ако је некад био надамак спокојства и среће која му је „увијек измицала”, то је било давно, кад је био „дјечак” (Кекановић 1985: 40), дакле у славонској

планинској завичајној, аркадијској котлини. „Тамо, за јасних се дана види: плави се плашт гора уткива искрзаним шумарцима, преко набора брежуљака, у зелену тканицу долине” (Исто: 20). Давно, у неповратном времену што се у магловите слике и искричаве успомене претвара, а што постаје тема и залог приче која једино остаје да подсећа, сведочи и указује на живот који је био и који сада у успомени траје. У, како би рекао Иво Андрић, сећању што је „живље од живота” (2011: 343). Оно је родно тле твоје новије књижевности и наша заједничка културна својина. Прича као уметничко сведочанство, стециште смисла, радовање, завештање и памтивек.

3

Роман *Вейрово срце* у суштинској је вези са нареченим књигама, али је, ипак, засебан случај. Најостваренија твоја књига. Најбоља. О њој је говорено и писано. Доста се о њој зна. Још се чита. И то ће се настављати, јер није само твој завичај опустошен, али је твоја прича уверљива и добра. Лековито потребна. Због тога је он постао својеврстан симбол и метафора за важност и узалудност напора да се повежу и сачувају нити егзистенције под притиском историје. Да се сопствена судбина држи у зубима у полуму и злу, када је јединка најизложенија удару и када се мора наћи заклон за душу. Прибежиште и уточиште. А то је, код тебе, завичај којег нема.

Меланхолични жал и метафизичка чежња – и то је твоја прича. Она надокнађује и осмишљава закинуте животе и померене судбине. Једино она. И учи да бекства од поразне стварности нема ако је изгубљена ослона тачка. Егзистенцијално и емотивно средиште. Речју, завичај.

Приповетке и приче најиндикативније показују твој стваралачки распон и твоја проблемска, поетичка и наративна занимања и усредсређења. Твој животни и стваралачки круг кредом и маркантне тачке у њему. У њима се опажа оно што је за тебе као писца најизразитије, најкарактеристичније и најрепрезентативније.

Та књига започиње двема твојим раним записима/причама, прва је „Клорофил и тинта”, друга „Лице мог демона”) у којима препознајем неке од упорисних тачака, топоса и стајаћих места твоје укупне књижевности. (Добра је то најава доброг писца била!) Природа, култура, непознато, чудновато и сновно, измаштано и доживљено, прича и страх – све је ту у наговештајима, у сфумату унутарњих превирања којима су животни убрзање и судбинска трагика одредили доминантни смер разумевања и стварања.

У првој причи снага доживљаја надилази епифаничну слику свакидашњег часа. Поетска слика опчињености призором сутона, у којем у пожару светлости гори па малаксава „снага биља”, има симболичку и сугестивну снагу елементарног, првотног доживљаја на граници нестварног и стварног. Онога што нас у часу прене, закупи, узнесе, обележи и одреди за цео живот као осетљива и осећајна бића склона поезији, машти и меланхолији. Тако спознајемо да ћемо бити писци и читаоци: свет обречен древним истинама и несклон савременим ништењима.

Друга прича је више наша, борхесовска. (Сећам се шароликог комплета Борхесових књига што су средином осамдесетих у Загребу објављене. Помињали смо их. Волео сам о Борхесу да разговарам с тобом и са сликарем Миланом Туцовићем.) Фантастично биће из наслова и садржаја на чијим леђима јунак открива да седи, (слично зачуђујућем открићу другости у Борхесовој причи „Двојник”/„Судруг”) а који му се „из таме злослутно церека” (Кекановић 2015: 5–8), односи га у незнан. Од тога му се лице зари, због жуђеног сусрета са незнаним, оностраним. И ово је прича о часу узлета, о анабази.

Тако смо и ми духом узлетели, а кад смо мислили да смо надамак *жељкованой* спокојства, мира и заклона, у заједништву сурвани смо у балкански караказан. Живот увек изневери и превазиђе литературу и све на почетак врати. Јер је, како записа пољски писац Брзозовски, људска свест увек сиромашнија од људске стварности.

А у тој, људској, стварности јунаци твојих раних прича слуте и препознају тајанствене обресе, језовите и фантастичне појаве и призоре. У причи „Оно” (држимо се доброг Јовановићевог избора) јунака-наратора (многе твоје приче казане су у првом лицу, као сведочанство и исповест) сусреће „сјенка”. То је онај Крлежин *нейознајни нейко* што *навјешћује* тамну страну нашег света и живота а она, знамо, изазива страх и пометњу. Марко, сумашедши јунак из кратке приче „Запис са путовања”, слуте и опажа оно што наратору није пред очима, а што је сталност коју дојди људи, изгледа, слуте и јасније виде. „Ено га! Долази! Долази!” – узвикује он. (И дошли су, опет су крајем минулог века дошли Ђопићеви *црни коњи* и *црни коњаници*. Твоја их је проза, ето, дослутила. И ти си је од тад директније и присније везао за судбину славонских и загревачких Срба. Да ли си и сам слутио и знао да ће до тога доћи, или је и тебе, ерупцијом талого историје, стварност изненадила и затекла?)

Волим многе твоје приче и враћам им се. И оне које су посвећене питањима уметности и судбини уметника. Таква је прича „Балкон на Долцу”, из хваљене књиге *Усвојење*. Мада је судбина њеног јунака везана за судбину

његовог и нашег народа, у њен сиже уписана је унутарња драма ствараоца у загребачком миљеу. А она није мања од искушења пред која су постављени твоји јунаци у завичајној славонској долини између Папука и Крндије, само је конкретизованија, израженија, али једнако изазовна и тешка. (И Загреб је трајно обележио наше животе. Наше су радости, туге и чежње са њим спојене. Њиме знаменоване.)

Успомене су она својина јунака твојих прича која их често и неповратно обележава. Њихови животи кроз њих и са њима стичу пунину и постају разлог за трагичку патњу. Оне су углавном везане за младост и родни крај, и не губе вредност ни значај у времену. (Твоје су приче изразито хронотопичне.)

У ванредно сливеној причи од два неједнака дела, у једној мега реченици, у пасусу и у монолошком даху казаној поетској причи, сликовитој, сажетој и у себе склупчаној као јеж, „У лову на зеца” (лов је један од топоса твоје књижевности, *Вейрово срце* је означен као „ловачки роман”) јунак се у завичају после недавних ратних сукоба сусреће са сенкама прошлости. Тако сазнајемо да је лов повод, а меланхолично оживљавање слика прошлог живота и љубави у спаљеном родном селу (као код Буњина) разлог приповедања. Доспевши у нестало село, ловац причује глас, јасан женски. Разабрао је

да се ради о шуштавом гласу девојчице, у ствари, угледао ју је како стоји с друге стране урушеног дунара, стајала је преко пута и смијешила се [...] а онда је заобишла дунар и пришла, пребацила му руке око врата и, дрхтећи као прут на ветру, наслонила усне на његове. (Кекановић 2015: 183)

У евокацији тог пасторалног призора, кроз овлашни пољубац, „он ловац” је призвао и оживео минули живот: младалачке завичајне успомене, емотивно узбуђење и занос који их прати, као оно највредније што је пре пола века доживео и присвојио. Крећући се слободно по оси времена, оживљујући оно некад а трајући у приповедном сад, он је „разабрао да се не смије одмицати и да ту црнокосу сељанчицу, која је стадо оваца довела на појило, више не смије испуштати из наручја, никад, никад...” (Исто).

Тим је судбоносним сазнањем прича окончана. Али она има продужену завршницу у цигло једној полуреченици, која поприма карактер приповедне поенте писца несвиклог на сувише патетичне и ангажоване гестове и изразе: „Где лијепе смрти – рекао је неко кад су га пронашли”.

И то је све у овој поетизованој похвали љубави и завичају. Лепа смрт као, коначни, оксиморонски симболизовани исход. Неугасла слика сећања, емотивна и егзистенцијална залиха и оставина. И прича као њихов аутентични

отисак и корелат. Сазнање без утехе. Траг искуства у времену. Окончана историја и њен меланхолични коментар. *Лейоџа и џуџа*.

Приповетка „Кумић”, за коју сам изразито емотивно везан и која ме и местом и атмосфером подсећа на роман *Вейрово срце*, иде у ред твојих бољих проза. Увек ме при читању до сржи такне, косне и заболи, јер уверљиво говори о *коначном решењу*; поразном исходу живота славонских Срба у судару векова. О ономе чега нема, а што је једина могућа душевна стварност њеног под Јужни крст одбеглог јунака, и наша жива литерарна успомена, течевина и баштина.

У славонски завичај смештена, казана из перспективе сећања на драматично време после ратних сукоба, „након устрајног и незаустављивог исељавања”, када се виде „опљачкане, миниране и запаљене куће” (Кекановић 2015: 260) које споро догоревају, добро компонована, вођена и градирана, приповетка „Кумић” вишезначно говори о крајњем и одсудном напору да се живот у долини занови и продужи.

Једва преживевши, млади овчар пегави Мирко, из похараног села позива кума лаборанта у Клиничком центру, кога он назива куме докторе, како би му помогао да „засије овце”. Кум се из града одазива и помаже му да у метежу код знанца пронађу овна. У удаљеном, приметном селу налазе овнића и, уз велики напор и не без ризика, довозе га у Мирков тор и одмах пуштају међу овце.

Млад изнурен и невичан ован, због врелине и изнурености од путовања, не успева одмах да обави оно што психологија зове природним чином већ, следећи зов, нагон, то чини док су кумови у сумраку, као у митској причи, опхрвани умором и сном.

Али, оно што је учинила природа омели су и поништили зломислени људи. Мирково стадо је на родној ливади, која је претходно засејана минама, у упечатљивој слици негативне епифаније, „у вртлогу заслепљујућег бљеска” (Исто: 266), одлетело у небо. (На тој се страници ублизу помињу „бљесак” и „олуја”. Олуја која у причи помера антену на крову власника овнића и мени се приближила и последњих лета похарала мачванску раван и моју очевину. Наше се судбине нужно додирују и кроз доживљај и разумевање губитка и патње неминовно једначе.)

Због уништеног стада, прекинутог живота и похараног завичаја и млади је овчар коначно избегао. Најпре у Србију, у којој се није снашао, а потом у Аустралију.

Оживљујући слике живота у сећању, поглавито на незаборавну ноћ засејавања оваца, наратор елегично саопштава поразни исход, као неминован и дефинитиван раскид. Крај. Преостали старци у завичају о Мирку ништа нису знали, осим да је у далеком крају.

Проводећи пензионерске дане у Загребу, обилазећи паркове и пијацу на Долцу, или напросто одсутно мотрећи телевизијски екран, његов усамљен и емотивно похаран кум призива, у завршници, скоро идилични и дубоком меланхолијом засењен призор:

Док одсутно зурим у слике које не разазнајем и које ме уопће не занимају, замишљавам свог кумића уз стадо оваца, другачије га не могу замислити, како ми с другог краја планете домахује и довикује: „Здраво да си ми, куме докторе!” (Исто: 268)

(И кад се прекине на једном, животна клица пробије на другом крају. У томе се стане наша велика нада, снага и утеха.)

Судбина која се реализује и мрви под точком историје, тема је твог потоњег романа *Приврженоси*. У тој је историјско-љубавној причи поетички ум посегнуо за андрићевским начином: изазове савремености проверио је на лицу даље прошлости. (Сличан је амбијент оживљаван у романима: *Дорошеј* Добрила Ненадића и *Сенка Десјошнице* Видана Николића).

Приповедајући о судбини Кантакузине / Катарине Бранковић, ћерке Деспота Ђурађа, удате за грофа Урлиха Цељског (који се у роману назива Орлик²) и њеној платонској емотивној вези са соколаром Дамјаном, Кекановић је изградио слојевито и веома успело књижевно-уметничко дело у чијој је садржинској равни развијен широк хронотоп и обликовани карактерни, заокружљени ликови, амбијент и епоха. У њему се напоредо и мотивисано јављају: деспот Ђурађ, деспотица Ирина (Проклета Јерина), Жича, Смедерево, Београд, Загреб, Цеље, као места историјске и судбинске драме, а прича о њима опет је дата као траг сећања, писаних успомена (најбоље Кекановићеве прозе увек актуализују питања поетике), а тиче се и судбине Срба на просторима Хрватске.

Окончавши живот као хиландарски монах Герасим, стар и слеп Дамјан казује своје успомене у перо монаху Димитрију. Запис доспева у дубровачки архив, јер је казивач Дубровчанин, а одатле, праћен архиваровом белешком, у Кекановићев роман у којем је историјско-судбинска основа веома складно и функционално оживљена радом стваралачке маште. (У Андрићевој *Проклећој авлији* прича се казује, преноси и потом записује.) Удео машинског у роману пресеже, док се историја оживљује не у свему адекватним савременим књижевним језиком, који није лишен поетских продора и ванредне сликовитости у описима и сугестивности у приповедним коментарима.

² У тексту „Последњи Бранковићи у историји и народном певању, 1456–1502” Стојан Новаковић је прибележио: „Године 1434, 20. априла, удаде му се млађа кћи Кантакузина за Урлиха грофа Цељског; годину дана пак касније, 4. септембра 1435, пође старија му кћи Мара за цара турскога” (1982: 178).

Мада ће с почетка казати; „Успомене су замка, сећање вара” (2022: 10), Кекановићев приповедач сећање привилегује и од њега ствара простор више-струког значења и подстицаја. Све што је ушло у посед успомена има за јунака-казивача највишу емотивну и егзистенцијалну вредност и значај. Успомене су му, заправо, жижак у тами: „И видјело се свијетли у тами и тама га не обузе” казује *Светио Јеванђеље ѿ Јовану* (1,5). Сећање је залог постојања, оријентир у времену, потврда трајања и идентитета. Отисак судбине. Средишња тачка и велика фигура Кекановићеве књижевности.

У роману срећно нађеног наслова приврженост је она сила и нит која повезује соколове, соколара и племкињу и, истовремено, актуелизује трагични период српске и византијске историје. Пад Цариграда и пад Смедерева део су исте доживљајне подлоге, а у вези са њима и мимогредни описи „претужне историје породице Бранковића” (Пантић 1997: 63), последњих српских деспота. Ово је прича о утрнућу средњовековног сјаја и паду „у тамну провалу ропства” (Новаковић 1982: 174) над којом опстају светло вере, снага љубави и сила привржености и оданости, као симболички капитал једног живота и уметничке приче о њему.

Испунило се, ево, време и предвиђен обим текста. Не може се више говорити о роману, поготово не аналитично, јер сувише је он сложен и пажљиво грађен да би се само општијим исказима обухватао. И ово што се рекло само је гребане по површини, овлашни додир намах видљивог у садржају, у причи. А уметничко се у модерној књижевности наводи у форми и начину на који је дело склопљено, остварено. Колико и у ономе што је његова подтекстова основа, међутекстовни додири, шири круг значења, укупни смисао. Тога у *Привржености* има много и оно заслужује најпажљивије читање и анализу; до најситнијих појединости.

Историјска подлога је оно што ме у њему једнако занима и што га жанровски одређује. Враћале су ми се из сећања у свест бројне запамћене слике и читане књиге о причом у роману захваћеном времену, простору и помињаним местима. О Дубровнику и деспоту Ђурђу, изразито. Ваљда и због тога што су га, за његовог земана, због тврдокорне оданости православљу и неуспеха фанатичног Јована Капистрана да га преобрати, од западњака назван неверник. Књиге Мавра Орбина, Џива Гундулића, Јорја Тадића, Чедомиља Мијатовића, Момчила Спремића и сад ми сјајкају из библиотечке полутаме. (И ти си их, знам, читао и користио.)

Илиндан је, сеоска преслава и вашар. Ваља слати писаније и додати му у закључку још коју реч, а та реч, неминовно, мора бити лична и тачна, макар и горка била. Мора се тицати душе и напомињати завичај, јер су наши животи њиме вишеструко и трајно означени. Нама је и књижевност завичај. Ми смо за прочитано и домаштано везани колико и за доживљено, стварно.

Мада, и то треба рећи, ниси ти једини чије ме се писање о изгубљеном завичају дотиче. И неке књиге Јована Радуловића ме се једнако, присно тичу. Роман *Прошао живој*, понајпре. (Њега ради сам походио старо православно гробље и цркву сред Шибеника.) У њему се, на једном месту, ово каже: „што је човек болеснији, то је ближи Богу; што је даље у туђем свијету, ближи је завичају” (Радуловић 1997: 172).

Ми смо једном и другом стално блиски: као изнуђени и вољни меланхолици и боници и као вечита деца завичаја. Због тога си ти најбоље странице написао вођен „унутрашњим гласом завичаја”, како је записао Владан Десница у тексту „Мирко Королија и његов крај” (2005: 33). Оним незамењивим у основи метафизичким својством које човека трајно везује за простор, људе, лепоту и вредности живота. За свет. Чак и када се стварна веза прекине, онај благословени жижак у тами постојано сјајка и показује пут.

Здраво да си ми, друже загребачки.

ИЗВОРИ

- Андрић 2011: И. Андрић, *Знакови њорег љуша*. Зрењанин: Sezam Book.
- Десница 2005: V. Desnica, *Mirko Korolija i njegov kraj*, у: D. Marinković (prir.), *Hotimično iskustvo: diskurzivna proza Vladana Desnice I*. Zagreb: V. B. Z., Prosvjeta, 28–40.
- Кекановић 1978: D. Kekanović, *Potomak sjena*. Zagreb: Naprijed.
- Кекановић 1985: D. Kekanović, *Ivanjska noć*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.
- Кекановић 2015: Д. Кекановић, *Изабране љриче*, прир. Александар Јовановић. Сремски Карловци: Каирос.
- Кекановић 2022: D. Kekanović, *Privrženost*. Beograd: Laguna.
- Радуловић 1997: Ј. Радуловић, *Прошао живој*. Београд: Српска књижевна задруга.

ЛИТЕРАТУРА

- Недић 2023: М. Недић, *Поејички изазови и групи ојлеги*. Нови Сад: Академска књига.
- Новаковић 1982: С. Новаковић, *Последњи Бранковићи у историји и народном певању, 1456–1502*, у: *Историја и традиција*. Београд: Српска књижевна задруга, 121–278.

Пантић 1997: М. Пантић, Деспот Ђурађ Бранковић и Дубровник, у: М. Пантић (прир.), *Српска књижевност у доба десјојовине*: зборник радова, Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа”, 49–69.

Mileta Aćimović Ivkov

A STORY AS A TESTIMONY, TESTAMENT AND MEMORY

Summary

In addition to being a testimony of a sincere friendship, this text deals with a central motif in Drago Kekanović's oeuvre. That is the homeland, a man's anchor, which he loses in the war. It is the constant of a man's history and his destiny. The aim of the paper is to show how the central motif, together with love and pain, are intensified by that loss. As well as memory, they are aestheticized and universalized through the story in the oeuvre of this writer. In the paper, Kekanović's novel *Veprovo srce* [*Boar's Heart*] is particularly marked as his best piece of writing. It is kind of a symbol and metaphor for the importance and futility of efforts to connect and preserve the threads of existence under the pressure of history. The same applies to his short story "Kumić" ["The young godfather"], which, in terms of place and atmosphere, resembles the novel *Veprovo srce* certainly belonging to Kekanović's more successful prose pieces of writing. It speaks convincingly of the final solution; the disastrous outcome of the life of the Slavonian Serbs in the collision of centuries. Finally, Drago Kekanović's last novel *Privrženost* [*Attachment*] is an example of destiny that is realized and crumbles under the wheel of history. It is also the story about love that, due to necessity and duty, remains platonic, and therefore ideal. In this novel, the author follows in Andrić's footsteps: he examines the challenges of modernity against the face of the past.

Keywords: the motives of homeland and war in literature, existence and literature, contemporary Serbian prose

Датум пријема: 2. 8. 2024. – Датум прихватања: 15. 10. 2024.